

dr Judyta Kabus*, dr hab. inż. Joanna Nowakowska-Grunt**

**ZARZĄDZANIE LOGISTYKĄ MIEJSKĄ NA RZECZ
NIEPEŁNOSPRAWNYCH NA PRZYKŁADZIE
CZĘSTOCHOWY**

**MANAGING URBAN LOGISTICS FOR DISABILITIES
ON THE EXAMPLE OF CZESTOCHOWA**

Abstract

Adapting the city to the needs of people with disabilities is a challenge of present times. Cities, in order to meet the needs of this group of people, create local development programs that address their needs. Częstochowa in the years 2014–2020, these actions are implemented within the framework of the Action Program for Disabled Persons, “CZESTOCHOWA FOR THE DISABLED PEOPLE”. This program is aimed at the disabled and their families. It is also socially important because of the growing number of seniors. The aim of this paper is to present the social policy of the city of Czestochowa to people with disabilities. The article was prepared on the basis of literature studies in the field of management, organization and planning of social activities in administrative units and statistical data from the public administration in Czestochowa.

Keywords: disabled, management, urban logistics, Czestochowa

JEL classification: R42, R4, J14

* Politechnika Częstochowska, Wydział Zarządzania; judytakabus@interia.pl
** Politechnika Częstochowska, Wydział Zarządzania; jnowakowskagrunt@onet.eu

Wprowadzenie

Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych została przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 13 grudnia 2006 roku. Rząd Polski podpisał ją 20 marca 2007 roku (wraz z rządami 81 innych państw), natomiast ratyfikacja konwencji przez Polskę miała miejsce 6 września 2012 roku¹. Konwencja ta jest pierwszym aktem międzynarodowym kompleksowo odnoszącym się do osób niepełnosprawnych. Datę jej wejścia w życie notuje się na 3 maja 2008 roku. W Polsce prawo osób niepełnosprawnych określa Konstytucja RP z 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.), której istotą jest walka z dyskryminacją gospodarczą, polityczną, społeczną osób z niepełnosprawnością². Konstytucja RP nakłada na władze publiczne obowiązki względem osób niepełnosprawnych, obejmujące opiekę zdrowotną, egzystencjalną, społeczną oraz przestrzenną³. Karta Praw Osób Niepełnosprawnych z dnia 1 sierpnia 1997 r. (Monitor Polski nr 50, poz. 475) gwarantuje, iż osobom niepełnosprawnym przysługuje prawo do aktywnego, niezależnego, samodzielnego życia oraz ochrona przed dyskryminacją społeczną⁴.

Częstochowa jest miastem, które w swoich planach rozwojowych uwzględnia potrzeby niepełnosprawnych mieszkańców. Cele te realizowane są na podstawie:

- Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000–2020,
- Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla miasta Częstochowy na lata 2014–2020.

Program Działań na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością wynika z założeń Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych oraz aktów krajowych, do których należy ustawa Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 1997 r. Nr 123, poz. 776). Program obejmuje ramami czasowymi strategię zaplanowaną do 2020 roku, wyznacza działania mające na celu wyjście naprzeciw potrzebom osób niepełnosprawnych zgodnie z przepisami krajowymi oraz międzynarodowymi⁵. Program stanowi kontynuację działań podjętych przez władze miasta Częstochowa we wcześniejszych latach („Częstochowa Niepełnosprawnym” na lata 2007–2013). Ma na celu zapewnienie osobom niepełnosprawnym oraz ich rodzinom możliwości pełnego uczestnictwa w życiu społecznym przez minimalizowanie

¹ *Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych*, <https://www.rpo.gov.pl/pl/konwencja-o-prawach-osob-niepelnosprawnych> [dostęp: 30.10.2017].

² *Konstytucja RP*, <http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm> [dostęp: 2.11.2017].

³ *Ibidem*.

⁴ *Karta Praw Osób Niepełnosprawnych*, <http://www.niepelnosprawni.gov.pl/container/uprawnienia-osob-niepelnosprawnych/Karta%20Praw%20Osob%20Niepelnosprawnych.pdf> [dostęp: 30.10.2017].

⁵ *Program Działań na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością – Częstochowa Niepełnosprawnym*, <http://ngo.czestochowa.pl/data/newsfiles/program-on-28.01.2014-do-bik.pdf> [dostęp: 8.11.2017].

wszelkich barier na terenie miasta. Założenia programu są interdyscyplinarne, dotyczą wszelkich aspektów życia społecznego, a ich realizacja możliwa jest tylko dzięki wielosegmentowej współpracy samorządu, organizacji pozarządowych, jednostek organizacyjnych miasta oraz innych podmiotów społecznych zajmujących się problematyką osób niepełnosprawnych⁶.

Niepełnosprawni

Nie istnieje jedna definicja niepełnosprawności. Zgodnie z ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych: „Niepełnosprawnymi są osoby, których stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza bądź uniemożliwia wypełnianie ról społecznych, a w szczególności ogranicza zdolności do wykonywania pracy zawodowej”. Z definicji tej wynika, iż osoby niepełnosprawne mają: długotrwałe uszkodzenia fizyczne, umysłowe, intelektualne lub dotyczące zmysłów, które mogą – w oddziaływaniu z różnymi barierami – utrudniać im pełne i skuteczne uczestnictwo w społeczeństwie. Powyższe ujęcie niepełnosprawności zakłada, że to nie człowieka trzeba dostosowywać do społeczeństwa, lecz warunki społeczne i środowiskowe zaplanować tak, aby wszyscy mieszkańcy mogli z nich korzystać.

W założeniach ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych niepełnosprawną to osoba, której niepełnosprawność została potwierdzona orzeczeniem⁷:

- wydanym przez organ do spraw orzekania o niepełnosprawności; orzeczenie wydawane w trzech stopniach: znacznym, umiarkowanym, lekkim;
- wydawanym przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych, po komisji lekarskiej, w stopniu całkowitej lub częściowej niezdolności do pracy;
- niepełnosprawności, wydanym dla osób przed ukończeniem 16. roku życia.

Osoby z niepełnosprawnością otrzymują orzeczenie o niepełnosprawności znacznej, umiarkowanej lub lekkiej.

⁶ Ibidem.

⁷ Ibidem.

Tabela 1. Stopnie niepełnosprawności

Stopień niepełnosprawności	Opis niepełnosprawności
Znaczny	Do znacznego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej i wymagającą, w celu pełnienia ról społecznych, stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji. Niezdolność do samodzielnej egzystencji oznacza naruszenie sprawności organizmu w stopniu uniemożliwiającym zaspokajanie bez pomocy innych osób podstawowych potrzeb życiowych, za które uważa się przede wszystkim samoobsługę, poruszanie się i komunikację.
Umiarkowany	Do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej lub wymagającą czasowej albo częściowej pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych.
Lekki	Do lekkiego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę o naruszonej sprawności organizmu, powodującej w sposób istotny obniżenie zdolności do wykonywania pracy, w porównaniu do zdolności, jaką wykazuje osoba o podobnych kwalifikacjach zawodowych, z pełną sprawnością psychiczną i fizyczną lub mająca ograniczenia w pełnieniu ról społecznych dające się kompensować za pomocą wyposażenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze lub środki techniczne.

Źródło: opracowanie własne na podstawie ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Niepełnosprawni w Częstochowie oraz Polsce w świetle danych statystycznych⁸

Dane dotyczące liczby osób niepełnosprawnych w Polsce dostępne są w Narodowym Spisie Powszechnym z 2011 roku. Zawarte tam statystyki pokazują, iż liczba osób niepełnosprawnych w Polsce ogółem wynosiła około 4,7 mln, co stanowiło 12,2% ludności kraju, wobec 14,3% w 2002 roku. Procentowo udział mężczyzn wśród osób z niepełnosprawnością wynosił 46,1%, a kobiet 53,9%. W 2011 roku ponad 3,1 mln osób posiadało prawne potwierdzenie faktu niepełnosprawności. Liczebność zbiorowości osób niepełnosprawnych prawnie i biologicznie (jednocześnie) wynosiła 2654,1 tys., tylko prawnie – 479 tys., tylko biologicznie – 1564,3 tys.

Analiza porównawcza wyżej wymienionych danych oraz danych z 2002 roku pokazuje, iż ogólna liczba osób z niepełnosprawnością obniżyła się o 759,2 tys., czyli o 13,9%, liczba osób niepełnosprawnych prawnie zmniejszyła się o 29,6%, nato-

⁸ Dane pozyskane z Urzędu Miasta Częstochowy.

miast liczba osób niepełnosprawnych tylko biologicznie zwiększyła się o 557,7 tys., tj. o 55,4%. Dane Narodowego Spisu Powszechnego z 2002 roku pokazują, że wśród ogólnej liczby mieszkańców Częstochowy 13% to osoby z niepełnosprawnością – łącznie 31 764 mieszkańców. Według Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2011 roku liczba mieszkańców niepełnosprawnych w Częstochowie wynosi 35 603 osoby, w tym 15 263 osób to mężczyźni, a 20 340 kobiety.

Tabela 2. Orzeczenia ZUS

Rok	Z tytułu całkowitej niezdolności do pracy i samodzielnej egzystencji	Z tytułu całkowitej niezdolności do pracy	Z tytułu częściowej niezdolności do pracy	Ogółem
2010	113	409	397	919
2011	161	380	326	864
2012	164	329	397	890

Źródło: baza danych Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, <http://www.stat.gov.pl>.

Tabela 3. Orzeczenia KRUS

Rok	Z tytułu całkowitej niezdolności do pracy i samodzielnej egzystencji	Z tytułu całkowitej niezdolności do pracy	Z tytułu częściowej niezdolności do pracy	Ogółem
2010	43	58	Nie orzeka się	101
2011	37	64		101
2012	43	66		109

Źródło: baza danych Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, <http://www.krus.gov.pl>.

Dokonując analizy porównawczej z danymi Narodowego Spisu Powszechnego z 2002 roku, można zauważyć, że całkowita liczba osób niepełnosprawnych zwiększyła się o 3839, a pośród ogólnej liczby 234 472 mieszkańców Częstochowy osoby niepełnosprawni stanowią 15,18% ludności.

Orzecznictwo w Polsce realizowane jest w ramach trzech systemów:

- orzecznictwa w powiatowych zespołach ds. orzekania o niepełnosprawności, które przyznają stopień naruszenia sprawności organizmu orzekanego (stopień znaczny, umiarkowany, lekki),
- orzecznictwa branżowego (Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, orzecznictwo resortowe, które określa całkowitą lub częściową niezdolność do pracy),
- orzecznika ZUS, określającego zdolność do pracy orzekanego (całkowita niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji, całkowita niezdolność do pracy, częściowa niezdolność do pracy).

Częstochowa wobec mieszkańców niepełnosprawnych

Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych przekazał w 2012 roku Częstochowie środki pieniężne na realizację programu „Aktywny Samorząd”. Jego założeniem było wyeliminowanie lub ograniczenie barier, z jakimi spotykają się niepełnosprawni na płaszczyźnie zawodowej, edukacyjnej i społecznej⁹. Adresatami programu były osoby niepełnosprawne, a najwięcej z wytypowanych uczestników to osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności oraz niepełnosprawne dzieci do 16. roku życia z dysfunkcją narządu ruchu i wzroku. Program jest zrealizowany w ramach działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie. Wdrażanie postulatów programu będzie odbywać się do momentu decyzji o jego zaniechaniu przez Radę Nadzorczą Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Na realizację pilotażowego programu „Aktywny Samorząd” PFRON przeznaczył kwotę 376 212,30 zł. Liczba wniosków złożonych w Miejskim Ośrodku Pomocy Rodzinie wynosiła 57 – 44 wnioski zostały rozpatrzone pozytywnie. W kolejnym roku w ramach „Aktywnego Samorządu” poszerzono program o pomoc w uzyskaniu wykształcenia wyższego. W roku 2013 przeznaczano środki również na zakup nowoczesnych protez. MOPS otrzymał 230 wniosków. Kwota przekazana przez PFRON na działania „Aktywnego samorządu” wyniosła 592 854,65 zł¹⁰.

Dla Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Częstochowie priorytet stanowią działania związane ze wsparciem najuboższych mieszkańców miasta. Wśród sztandarowych postulatów znajduje się pomoc osobom dotkniętym ubóstwem, bezdomnością, sieroctwem, przewlekle chorym, bezrobotnym oraz niepełnosprawnym. Z danych zgromadzonych przez MOPS wynika, iż problemy finansowe oraz egzystencjonalne najczęściej dotyczą osoby niepełnosprawne. Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie wspiera osoby z umiarkowanym i znacznym stopniem niepełnosprawności przez comiesięczne wypłacanie świadczenia rehabilitacyjnego. W roku 2013 wypłacono aż 56 083 tych zasiłków. Wypłacono również zasiłki dla osób opiekujących się niepełnosprawnym, które zrezygnowały z pracy zawodowej, aby zająć się chorym członkiem rodziny.

Działania Częstochowy skierowane są również na edukację osób niepełnosprawnych. W tym przypadku podstawą prawną jest Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 1991 r. Nr 95, poz. 425). Zgodnie z nią każdemu niepełnosprawnemu dziecku należy zagwarantować warunki niezbędne do jego rozwoju. Konieczne zatem staje się dopasowanie formy kształcenia do warunków psychofizycznych ucznia, jak również umożliwienie korzystania ze wsparcia psychologiczno-pedagogicznego. Po orzeczeniu wydanym przez zespół orzecznictwa w publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej lub innej poradni spe-

⁹ *Program Działań na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością...*

¹⁰ *Ibidem.*

cialistycznej uczniowie z dysfunkcjami rozwojowymi kierowani są do odpowiedniej dla nich formy kształcenia. Na podstawie wniosku złożonego przez rodziców zespół orzeka o potrzebie indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży w domu, kształcenia specjalnego oraz zajęć rewalidacyjno-wychowawczych dla uczniów z głębokim upośledzeniem umysłowym¹¹.

Powiatowy Urząd Pracy w Częstochowie, w ramach środków finansowych Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, prowadzi działania nakierowane na rehabilitację zawodową osób z niepełnosprawnością. Prace te mają na celu redukcję bezrobocia wśród osób niepełnosprawnych oraz poszukujących pracy¹². Bezrobocie w latach 2010–2013 utrzymuje się na wysokim poziomie, niemniej jednak udział niepełnosprawnych bezrobotnych obniżył się z 10,1% w roku 2010 do 9,2% w roku 2013. Najwięcej bezrobotnych niepełnosprawnych to osoby z lekkim stopniem niepełnosprawności. Obserwuje się wzrost zatrudnienia osób niepełnosprawnych w zakładach pracy chronionej.

W ciągu ostatnich lat Wydział Edukacji Urzędu Miasta Częstochowa odnotował wzrost liczby przedszkoli integracyjnych oraz uczniów z niepełnosprawnością uczęszczających do ośrodków specjalnych i szkół z oddziałami integracyjnymi.

W Częstochowie znajdują się ośrodki oferujące pomoc niepełnosprawnym oraz ich rodzinom. Należą do nich¹³:

- Środowiskowy Dom Samopomocy na ulicy Lakowej – jest to ośrodek prowadzony przez organizację pozarządową, utrzymywany z dotacji wojewody śląskiego, jest to placówka dziennego pobytu, a jej celem jest zapewnienie osobom z zaburzeniami psychicznymi opieki oraz integracji społecznej;
- Centrum Pomocy Dziecku Niepełnosprawnemu i Jego Rodzinie na ulicy Jasnogórskiej – placówka ta zapewnia opiekę i zajęcia dzieciom z niepełnosprawności ruchową, w tym również upośledzonym umysłowo;
- Częstochowskie Centrum dla Osób z Zaburzeniami Psychicznymi na ulicy Focha – oferuje ono usługi w zakresie pomocy podopiecznym w rozwijaniu ich sprawności psychofizycznej i fizycznej.

¹¹ S. Brzeziński, *Zarządzanie miastem. Rozmowa redaktora naczelnego „Przeglądu Organizacji” Stanisława Brzezińskiego z prezydentem miasta Częstochowy Krzysztofem Matyjaszczykiem*, „Przegląd Organizacji” 2015, nr 12, s. 5–7.

¹² I. Krawczyk-Sokołowska, A. Mesjasz-Lech, M. Nowicka-Skowron, *Rynek pracy a systemy wczesnego ostrzegania w zarządzaniu zasobami ludzkimi*, [w:] K. Jędralska, W. Dyduch (red.), *Nauki o zarządzaniu. Dokonania, trendy, wyzwania*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice 2017, s. 236–246.

¹³ *Program Działań na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością....*

W Częstochowie funkcjonują również cztery domy pomocy społecznej¹⁴:

- dla osób w podeszłym wieku – Dom Pomocy Społecznej Z.S.W. A'Paulo w Częstochowie, ul. Wieluńska 1 – 135 miejsc,
- dla osób z przewlekłymi chorobami psychicznymi – Dom Pomocy, ul. Kontkiewicza 2 w Częstochowie – 192 miejsca,
- dla kobiet niepełnosprawnych intelektualnie – Dom Pomocy Społecznej Z.S. Albertynek w Częstochowie, ul. Wesoła 14 – 80 miejsc,
- dla mężczyzn niepełnosprawnych intelektualnie – Dom Pomocy Społecznej Z.B. Albertynow w Częstochowie, ul. Św. Jadwigi 84/86 – 82 miejsca.

Ze względu na ograniczoną liczbę miejsc w wymienionych placówkach w przypadku ich wyczerpania osoby potrzebujące umieszczane są w innych miastach, na przykład w Radomsku, Blachowni, Zielonce, Czeladzi, Lublińcu, Turowie, Tarnowskich Górach, Sandomierzu, Ozorkowie, Drużykowej, Kaliszu, Trzebiechowie, Strzelcach Opolskich, Baszkwie, Miechowie, Ostrowinie, Lelowie, Głównie oraz w Korfantowie.

Potrzeby niepełnosprawnych a logistyka Miasta Częstochowa

Częstochowa wychodzi naprzeciw potrzebom niepełnosprawnych mieszkańców. Logistyka miasta wobec tej grupy dotyczy zarówno ich potrzeb mieszkaniowych, jak i komunikacyjnych. Urząd miasta rozdysponowuje spośród zasobów gminy lokale mieszkaniowe, które spełniają lub mogą spełniać potrzeby osób niepełnosprawnych. Wśród problemów niepełnosprawnych stanowiących bariery architektoniczne najczęściej wymienia się: zbyt mały metraż, brak własnego pokoju, brak windy czy też zamieszkiwanie na piętrze przez osoby poruszającej się na wózku oraz brak dostosowania pomieszczeń.

Częstochowa podejmuje działania mające na celu stworzenie rodzinom ubiegającym się o wynajęcie lokali wchodzących w skład mieszkaniowych zasobów gminy możliwości otrzymania lokalu uwzględniającego ich potrzeby.

W ciągu ostatnich lat Komisja Mieszkaniowa przyjęła 1460 kompletów dokumentów osób spełniających kryteria do przydziału lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu gminy oraz ponad 200 wniosków o zamianę lokalu. Spośród tych wniosków około 25,5% to wnioski składane przez osoby niepełnosprawne¹⁵.

Z 220 rodzin znajdujących się na liście do zawązania umów najmu mieszkania komunalnego na 2013 rok około 40% stanowiły rodziny z osobami z orzeczonym stopniem niepełnosprawności. Najczęstszą przyczyną składania wniosku

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Ibidem.

o zmianę lokalu była niepełnosprawność członka rodziny. W oddanych w roku 2012 nowych budynkach komunalnych około 6% lokali zostało dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych.

W Częstochowie systematycznie odbywają się prace remontowe mające na celu modernizowanie ulic oraz obniżenie krawężników przy przejściach dla pieszych, tak aby osoby niepełnosprawne mogły swobodnie przemieszczać się po mieście. Modernizacji poddawana jest również sygnalizacja świetlna na przejściach dla pieszych – sygnały z świetlnych zamieniane są na świetlno-dźwiękowe. W latach 2011–2013 zamontowano łącznie około 1000 takich sygnalizacji¹⁶:

- na koniec 2011 roku – 251 szt.,
- na koniec 2012 roku – 356 szt.,
- na koniec 2013 roku – 402 szt.

Aby zapewnić odpowiednią liczbę miejsc parkingowych, miasto zwiększa ilość terenów wydzielonych dla pojazdów przewożących osoby niepełnosprawne. Miejsca takie znajdują się możliwie jak najbliżej wejść do budynków i obiektów. Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne w Częstochowie Sp. z o.o. w 2013 roku dysponowało około 80 autobusami niskopodłogowymi oraz 7 tramwajami przystosowanymi do przewozu osób niepełnosprawnych¹⁷. Mieszkańcy z niepełnosprawnością mają prawo do korzystania z ulgi na przejazdy lub całkowitego zwolnienia z opłat. 100% ulgi przysługuje niewidomym i ociemniałym z przyznanym znacznym lub umiarkowanym stopniem inwalidztwa, dzieciom oraz osobom do 21. roku życia ze znacznym stopniem niepełnosprawności. Także opiekuni lub przewodnicy osób niepełnosprawnych zwolnieni są z opłat w czasie wspólnego przejazdu. Osobami uprawnionymi do 50% ulgi są z kolei osoby umiarkowanie niepełnosprawne ruchowo¹⁸.

Od lat dziewięćdziesiątych w na terenie Częstochowy działa indywidualna obsługa komunikacyjna osób z niepełnosprawnością. Przewozy te aktualnie wykonywane są przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie, przy użyciu sześciu specjalistycznych busów. Koszty przez nie generowane pokrywane są z budżetu gminy Częstochowa¹⁹.

¹⁶ <http://www.mpk.czyst.pl> [dostęp: 8.11.2017].

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Należy zaznaczyć, że w przypadku osób niepełnosprawnych nie istnieje coś takiego jak ulga ustawowa za przejazd w transporcie miejskim. Ulgi dla osób niepełnosprawnych uchwalane są przez rady gmin/miast. Poszczególne miasta przyjmują w tym zakresie różne rozwiązania. Warto zatem przed wizytą w innym mieście sprawdzić, jakie ulgi w nim przewidziano. Informacje takie dostępne są zazwyczaj na stronach internetowych firm realizujących transport miejski bądź na stronach urzędów miast. W Częstochowie obowiązuje Uchwała nr 105/XI/2007 Rady Miasta Częstochowy z dnia 14 maja 2007 roku w sprawie taryfy opłat za usługi przewozowe lokalnym transportem zbiorowym w Częstochowie powierzone do realizacji przez Gminę Częstochowa – <http://www.mpk.czyst.pl>.

¹⁹ <http://www.mpk.czyst.pl>.

Tabela 4. Indywidualna obsługa komunikacyjna osób z niepełnosprawnością

	2010	2011	2012
Liczba zgłoszeń	22 392	23 325	24 140
Liczba osób obsłużonych	22 288	23 200	24 064
Liczba samochodów dostosowanych do osób z niepełnosprawnością	6	6	6

Źródło: baza danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Częstochowie; *Program Działań na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością...*

Na terenie Częstochowy powstało 14 organizacji pozarządowych oraz instytucji samorządowych mających pomóc w rozplanowaniu i wdrożeniu zadań związanych z lokalną polityką społeczną na rzecz osób z niepełnosprawnością, między innymi działań na rzecz aktywizacji i integracji osób z niepełnosprawnością. Zminimalizowanie lub usunięcie barier stanowi podstawę w wyrównaniu szans niepełnosprawnych mieszkańców miasta.

W ramach partnerstwa z miastem działa Spółdzielnia Socjalna „Jasne, że BUS” świadcząca usługi przewozowe indywidualnych osób niepełnosprawnych. Posiada ona dziewięć samochodów dostosowanych do transportu osób z niepełnosprawnością, w tym²⁰:

- trzy busey wyposażone w podnośnik hydrauliczny (winda),
- sześć busów z najazdami szynowymi.

Realizacja przewozów odbywa się w dni robocze w godzinach 6.00–22.00, w soboty i w niedzielę w zależności od zgłoszeń. Przewozy realizowane na terenie Częstochowy i ich koszt na 9 października 2017 wynosił²¹:

- przejazdy osób w granicach administracyjnych Częstochowy:
 - związane z rehabilitacją zawodową i leczniczą – opłata za przejazd w jedną stronę – 2,00 zł,
 - związane z rehabilitacją społeczną – opłata za przejazd w jedną stronę – 5,00 zł,
 - do przedszkoli, szkół i uczelni dzieci w wieku przedszkolnym oraz dzieci i młodzieży uczącej się – bezpłatny przejazd w obie strony,
- przejazdy poza granice administracyjne Częstochowy:
 - za pierwszą godzinę przejazdu: do 40 km – 10,00 zł, od 40 km do 200 km – 20,00 zł, od 200 km – 25,00 zł.

²⁰ <http://czestochowa-niepelnosprawnym.org/> [dostęp: 2.11.2017].

²¹ Ibidem.

Podsumowanie

W 2010 roku na terenie Częstochowy została przeprowadzona „Błękitna Ankieta”²². Była ona skierowana do osób niepełnosprawnych oraz ich rodzin. Respondenci pytani byli o obecność barier uniemożliwiających lub utrudniających ich funkcjonowanie w społeczeństwie. Ankieta dotyczyła dostępności do usług: medycznych, komunikacyjnych, kulturalnych, opiekuńczych i innych. Respondenci mieli możliwość wyrażenia własnych opinii na temat zmian, jakie są potrzebne w mieście oraz przedstawienia pomysłów na ich wdrożenie. Otrzymano ponad 300 ankiet wypełnionych zarówno przez kobiety, jak i mężczyzn. Wśród respondentów największą grupę stanowiły osoby między 21. a 30. rokiem życia. Badaniu poddano osoby ze znacznym (26,9%), umiarkowanym (46,8%) oraz lekkim (24,7%) stopniem niepełnosprawności. Większość badanych posiadało wykształcenie średnie, a liczba zatrudnionych i bezrobotnych wynosiły po około 50%. Przeprowadzenie ankiety miało na celu zbadanie poziomu zadowolenia niepełnosprawnych z mieszkania w Częstochowie. Sprawdzano, co stanowi największe bariery w przemieszczaniu się oraz dostępie do usług. Wyniki sondażu nie były zadowalające. Wielu badanych wyraziło niezadowolenie z dostępu do obiektów użytku publicznego, narzekano na brak przystosowań architektonicznych oraz stanowisk dostosowanych do ich potrzeb. Niezadowolenie było również widoczne w opiniowaniu stanu placówek opieki zdrowotnej. Negatywnie oceniono także stan chodników oraz ulic. W opiniach ankietowanych średnio wypadło dostosowanie transportu publicznego do potrzeb osób niepełnosprawnych. Podobnie oceniono również sygnalizację i oświetlenie ulic.

Z kolei dobrze oceniono dostępność placówek bankowych i handlowych. W dostępie do zatrudnienia respondenci zwrócili uwagę na brak dostosowania miejsc pracy do potrzeb osób niepełnosprawnych – podawano to jako najczęstszą przyczynę rezygnacji z pracy. Niepełnosprawni stwierdzili, iż kolejnym istotnym problemem w zatrudnieniu są uprzedzenia potencjalnych pracodawców, uniemożliwiające im podjęcie pracy zawodowej. Pozytywni na tym tle przedstawia się dostęp osób niepełnosprawnych do usług medycznych (63,9% odpowiedzi). Również większość respondentów uważa, że posiada dostęp do informacji dotyczących osób niepełnosprawnych (74,4% ankietowanych).

Przedstawione wyniki uwidaczniają, iż mimo wielu prac na rzecz dostosowania Częstochowy do potrzeb osób niepełnosprawnych, mieszkańcy nadal liczą na ich poprawę. Władze miasta, dzięki systematyczności działań, z roku na rok zmniejszają bariery transportowe i architektoniczne, aby ograniczyć izolację niepełnosprawnych mieszkańców oraz poprawić jakość ich życia.

²² *Miasto bardziej przyjazne niepełnosprawnym – „Błękitna ankieta”*, http://cgk.czestochowa.pl/data/other/blekitna_ankieta.pdf/ [dostęp: 2.11.2017].

Bibliografia

- Brzeziński S., *Zarządzanie miastem. Rozmowa redaktora naczelnego „Przeglądu Organizacji” Stanisława Brzezińskiego z prezydentem miasta Częstochowy Krzysztofem Matyjaszczykiem*, „Przegląd Organizacji” 2015, nr 12.
<http://czestochowa-niepelnosprawnym.org/> [dostęp: 2.11.2017].
<http://www.mpk.czyst.pl> [dostęp: 8.11.2017].
Karta Praw Osób Niepełnosprawnych, <http://www.niepelnosprawni.gov.pl/container/uprawnienia-osob-niepelnosprawnych/Karta%20Praw%20Osob%20Niepelnosprawnych.pdf> [dostęp: 30.10.2017].
Konstytucja RP, <http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm> [dostęp: 2.11.2017].
Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych, <https://www.rpo.gov.pl/pl/konwencja-o-prawach-osob-niepelnosprawnych> [dostęp: 30.10.2017].
Krawczyk-Sokołowska I., Mesjasz-Lech A., Nowicka-Skowron M., *Rynek pracy a systemy wczesnego ostrzegania w zarządzaniu zasobami ludzkimi*, [w:] K. Jędralska, W. Dyduch (red.), *Nauki o zarządzaniu. Dokonania, trendy, wyzwania*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice 2017.
Miasto bardziej przyjazne niepełnosprawnym – „Błękitna ankieta”, http://cgk.czystochowa.pl/data/other/blekitna_ankieta.pdf/ [dostęp: 2.11.2017].
Program Działań na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością – Częstochowa Niepełnosprawnym, <http://ngo.czystochowa.pl/data/newsfiles/program-on-28.01.2014-do-bik.pdf> [dostęp: 8.11.2017].
Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 1991 r. Nr 95, poz. 425).
Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19971230776> [dostęp: 30.10.2017].

Streszczenie

Dostosowanie miasta do potrzeb osób niepełnosprawnych jest wyzwaniem obecnych czasów. Miasta, chcąc sprostać wymaganiom tej grupy mieszkańców, tworzą lokalne programy rozwoju uwzględniające ich potrzeby. Częstochowa w latach 2014–2020 działania te realizuje w ramach Programu Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „CZĘSTOCHOWA NIEPEŁNOSPRAWNYM”. Program ten skierowany jest do niepełnosprawnych oraz ich rodzin. Jest on ważny społecznie również ze względu na rosnącą liczbę seniorów.

Celem niniejszego opracowania jest prezentacja polityki socjalnej miasta Częstochowa względem osób z niepełnosprawnością. Autorki dokonały analizy strategii logistyki miejskiej wobec potrzeb niepełnosprawnych mieszkańców. Praca ma charakter przeglądowy. Wykorzystana w niej została literatura z zakresu organizacji i zarządzania oraz dane statystyczno-administracyjne dla miasta Częstochowa.

Słowa kluczowe: niepełnosprawni, zarządzanie, logistyka miejska, Częstochowa

Numer klasyfikacji JEL: R42, R4, J14